

Ornithologia.

A kerti és kis őrgébicsről.

(Folyt. és vége.)

A gébicsek rovarápláléka tehát a megfigyelés és begyartalmak vizsgálata alapján a Coleopterák közül a futóbogarak; Cicindellák, lemezescápúak, (cserebogár és trágyabogár) dögbogarak családjából kerül ki, ezenkívül pedig darazsat, pöszméhet, dongót, hangyát, szöcskét és tücsköt is esznek. — A futóbogarak képezik túlnyomóan a táplálékot, míg a többi fajok — láttuk, hogy a tartózkodási hely viszonyai szerint miként oszlanak meg.

Az eddigiek alapján a gébicseket csupán mint rovar-
evőket ismertük meg. Több nyáron és őszön át végzett megfigyeléseim így mutatták be őket. Azt következtetem ebből, hogy a tövisszűrő gébics egér-, gyík-, béka- és madárfészkek pusztítása nyár elején, az első költés és a fiókák felnevelése idejében történik, mert ezt június végétől szeptember végéig folytatott megfigyeléseim folyamán sohasem tapasztaltam.

A két gébics-faj táplálékszerző-működése gazdasági kár vagy haszon szempontjából alig jöhet beszámítás alá. A nagy, szabad területekre az aránylag kevés számú faj nem gyakorolhat észrevehető befolyást. Működésüket, mint láttuk, fasorokban, utakon, bokros helyeken fejtik ki. Már ez is mutatja, hogy a szántó- és gabonaföldekre kevés a vonatközásuk. Teljesen közömbösek, mert ha el is fognak egy-egy egeret vagy cserebogarat, ép annyit pusztítanak a hasznos hullókból és bogaraktól. Az így okozott kár vagy haszon is oly csekély különben, hogy az ember gazdaságában nem lehet észrevenni. — Másként áll azonban a dolog a kertekben. Itt nem lehet túrni sem a kis őrgébicsset, sem a tövisszűrőt. Ha nem is pusztítanak apró kerti énekesek fészkeiket, de kellemetlen, nyugtalan, lármás viselkedésükkel — éppen a költésidő alatt — teljesen elzavarják azokat. Már pedig kertjeinkre éppen nem közömbös, hogy költenek-e bennük a kedves, hasznos czinkék, poszáták, Ruticillák, vagy sem? Azt gondolhatnánk azonban, hogy hiszen a gébics is rovarévo madár, talán helyettesíthetné is az énekeseket. Rovarévo, de nincs köszönet benne. Kerti rovarpusztítása (lásd feljebb) a szemetes helyeken dolgozó dögbogarak és a kisebb pöszméhek, dongók ellen irányul, kártékony rovar vagy hernyót pedig nem bánt, mint megfigyeléseim és begyvizsgálataim mutatják. Gondoljunk még ezenfelül a Chernel István által említett „gyomláló“ kis őrgébicsre*) — és világosan áll előttünk, hogy a gébicseknek kertjeinkben semmi helyük, azokban mindenkép üldözendők.

A tövisszűrő gébics kedves tartózkodási helyein, sűrű bokrokban, sövényekben és a bokrok közül kiemelkedő magas, részben száraz ágú fákra rakja fészket, de utóbbi esetben is rendszeren a törzs mellékajtásai által képezett sűrűségben. Akác-, orgona-, bodza-, lycium-sövény és sűrűség a legtöbbször használt fészkelőhely. Találtam fészket cseresznyefán is, persze a lelógó, sűrű ágak közt, melyek különben is úgy néztek ki, mint egy bokor.

Székesfehérváron, a Sóstói erdőskében az országút melletti fákban, bokrokon vannak a gébicsfészkek, míg az erdő más részeiben egyet sem találtam. Az országút szomszédos oldalán temető van, ahová a Sóstón fészkelő gébicsek átjárnak bogarászni, különösen pedig a dögbogarakra vadászni. Talán a fészkelő hely is azért van a Sóstó-erdőnek a temetővel szomszédos részben, hogy a gébicsek minél könnyebben jussanak dögbogárhoz. Itt tehát fészkelőhelyük a temető közelében van, máshol azonban a

temető sűrű orgonabokrai között találtam fészkeket. Barackán (Fejér m.) különösen szembetűnőnek találtam, hogy a tövisszűrő gébics mennyire szereti a temető nyugalmát. Ott a temetőhöz közel van egy akáczos szakadék, tele gyérlombú, száraz ágas fákkal, sűrű bokrokkal, szóval olyan a hely, a melyet a gébicsek igen szeretnek. És itten még egyet sem láttam, holott a temető tele van velük. Nézzük magát a fészket.

Legközönségesebb a csésze- (félgömb) alak, találtam azonban majdnem egészen hengereset és lapos, szétesett fészket is, a melynek alig volt valami mélyedése.

A fészkek átlagos méretei a következők:

Külső kerület: 40—42 cm.

A csésze belső kerülete: 21—24 cm.

Átmérő: 14—15 cm. (A fal vastagságát is beszámítva.)

Magasság: 6—9 cm.

Falvastagság: 4 cm.

Csészemélység: 4—5 cm.

A fészkek rendszeren gondtal alkotmány; a fal, de különösen az alj tömör, szilárdan álló. A szálak jól összefonva és lesimitva; egy vastag szálakból, vesszőkből font fészkenél ugyan rendetlenül állanak ki a falból és a már említett lapos fészkek is minden ügyesség, összefonás nélkül van gyökérszálakból összehányva. A fészkek külsejét vékony ágacsok, különösen akác és lycium ágak, nád, durva fűszálak tövestől, gyökerek, szalmaszálak képezik. Gyakran száraz levelek, a házak közelében találtakon tyúktollak, azután rothadt, ázott növényanyagok — ezek különösen a fészkek alján — moha és fűkalászkok vannak a fészkek falába jó mélyen beszöve. Egyik fészken alján meg éppen vékony papírszeleteket találtam. Érdekes, hogy ugyanazon helyről van egy aranymálinkó (*Oriolus oriolus* L.) fészken, amely szintén tele van ilyen papírszeletekkel. A tövisszűrő gébics fészkecsészéje mély, simára gömbölyített, finom fű- vagy gyökérszálakból formált.

Érdekesek azok a fészkek, a melyeket az Ó-Szőny mellett levő Herkály-erdőből Hegyemeghy Dezső küldött a Magy. Ornithologiai Központnak. Ezek a fészkek a pusztai földön állottak. Alakjuk szokatlanul lapos. Belsejük: finom fűszálak, köztük egy-egy kalász, a peremen kevés vastagabb gyökérszál. Aljok mohából van. E fészkeken finomabb anyagból külön épített belső csésze, ép úgy mint már említett lapos fészkenél — nincs.

A tövisszűrő gébics költését következőleg figyeltem meg:

Máj. 23. első tojás.

Jun. 3. öt tojás gyengén kotolva, már a teljes fészkek alj.

Jun. 14. négy tojás erősen kotolva.

Jun. 24. repülő fiókák

A második költés így alakul:

Julius 9. egy teljesen friss tojás.

Jul. 11. három friss tojás.

Aug. 2. repülő fióka.

Másik fajunk, a kis őrgébics, olyan helyen fészkel, ahol sok a bokros és a fiatalos remiz, vagy öreg, árnyas fasorok. Egy ilyen fasorban találtam gébicsfészket, amely a *collurio*-étől első pillanatra különbözött a falában levő, húsos levelű, illatos pemetefű- és fodormenta-félék által, — a *Lanius minor* fészkek jellemzői — más adatom azonban még nincs fészkeléséről. Ezek után pedig elbucszom egy időre az árnyékos utak és pagonyok madaraitól. A válasz nem lesz hosszú. Hiszen nemsokára újból alkalmat adnak szép és tanulságos észlelésekre.

*) Magyarország madarai. II. rész. 540. lap.